

8 POTLAÇ VE KULA HALKASI

Kavramların ardındaki etnografya gerçekleri

Potlaç

1. Kültür
  - a. Amerika'nın Kuzey-Batı kıyısının büyük bölümü Kanada'dadır
  - b. Birbirine benzeyen bir dizi kıyı kültürü Alaska'ya kadar uzanır
  - c. Büyüleyici bir bölge
    - i. İlkel koşullarda tarım mümkün değil
    - ii. Avcılık-toplayıcılık kolay, balık bol
      1. Salmon
      2. *Olaçen* -bir tür yağlı balık
      3. Deniz memelileri, balina ve fok
      4. Kabuklu deniz ürünleri
    - iii. Bu avcı-toplayıcıların yerleşik olması nadir görülür
  - d. Toplulukların çoğu antropoloji yayınlarına girmiştir
  - e. Kullandığımız adlar topluluğun kendine verdikleri olmayabilir
  - f. En ünlüleri "Kwakiutl" olarak bilinir
  - g. Sanat eserlerinin bol ve çeşitli oluşu dikkati çeker
    - i. Bezenmiş sütunlar "*totem pol*" olarak bilinmektedir
    - ii. Dokuma battaniyeler
    - iii. Kano tipi tekneler
    - iv. Konitlarda, boyalı duvar resimleri
      1. Özel tasarlanmış tören evleri
      2. Ahşap karkastan "A-tipi" evler
    - v. Halk sanat eseri topar, her zaman meşru olmasa da
    - vi. Bazıları çalıntı olabilir, kabile üyeleri, yetkili olmadıkları halde sanat ticareti yaparlar
    - vii. Koleksiyoncular, yasaya uyararak, son yıllarda sanat eserlerini geri veriyor

- h. Zengin bir doğal çevre
- i. Toplumlar eşitlikçi değil
  - i. Tümüyle hiyerarşik (düşey katmanla) bir toplum yapısı
    - 1. Başkanlar
    - 2. Soylular takımı=
    - 3. Sıradan halk (avam)
    - 4. Köleler
  - j. Son olarak sömürgeci öncülerin uğrak yeri
    - i. Sömürgeci güçlerin buluşma alanı
      - 1. Kaptan Cook burayı ziyaret etti
      - 2. Lewis ve Clark
      - 3. Bering boğazı üzerinden Ruslar
      - 4. Kalifornia'dan gelen İspanyollar
      - 5. En sonra Amerikalılar ve Kanadalılar,
- k. Gelenler kürk ticaretiyle ilgiliydiler
  - i. Denizde yaşayan susamuru

2. Potlaç Törenleri

- a. Ayrıntılı olarak 19. yyda izlendi ve incelendi
- b.. Hediyelik Eşyalar
  - i. Yerli malı battaniyeler
  - ii. Hudson Körfezi'nden battaniyeleri
  - iii. Yerli ocaklardan çıkarılmış bakır dövmeler
- c. Kanada hükümeti bu tür alışverişleri durdurmaya karar verdi
  - i. Belli bir mekanda toplam beş kişiden küçük gruplarda hediye verilmesini yasakladı

ii. Yerliler yasanın boşluklarından yararlandı

1. Sabit törenler yerine, evden eve dolaşan beşer kişilik gezici gruplar kurdular

3. Potlaç'ın Anlamı

- a. Mauss ve bazı sosyologlar bu törenlere bir anlam vermeye çalıştı
- b. Çeşitli kaynaklardan derlenen bilgiler
- c. Çoğunlukla Franz Boas'da toplanıyordu
  - i. Onun metodu saha (gözlem) notlarına dayanıyordu
  - ii. İlgililerden avcılık ve ahçılık vb konularda denemeler yazmalarını isterdi
  - iii. Kimileri onun assistanlarına değer vermedğinden yakınırdı
  - iv. Bazen bu metodu alan gözlemlerinin de üstünde tutardı
- d. Misyonerler de gözlem yapıyordu
- e. O günlerden sonra pek çok kişi Potlaç'ı açıklamaya çalıştı
- f. Boas'ın öğrencilerinden Ruth Benedict, çok satan ünlü "*Kültür Örüntüleri*" (1934) kitabında şöyle diyor:
  - i. Kùltürler, özünde, toplumun geniş ekranına yansıyan kişilik tipleridir
    1. Üç örnek
      - a. Güny Batı ABD'nin Pueblo halkı, "*Apollocu*" ahenk-severdir.
        - i. Aşırı uçları seven "Dionysosçular"ın zıddıdır
        - b, Aşırı şüpheli Dobua'lılar "*Paranoid*" tir
      - c. Herşeyde aşırıya kaçan Kwakiutl halkı ise "*Megalomanyak*" (Ruh hastasıdır)
- g. Yorum Problemi: Ruth Benedict'in öğrencisi Helen Codere
  - i. "Kwakiutl Kùltürünün Sevimli Yanı " başlıklı denemesinde, bu halkın hasta değil sağlıklı olduğunu,

- ii. Törenlerin ve Potlaçların günlük hayatta önemli bir yeri olmadığını savundu.
  - ii. Pueblo halkının da söylendiği kadar barışçı ve ölçülü olmadığını anlaşıldı.
- h. Seçenekler neydi (bunlardan hangisi doğruyd)?
- i. Çevreye uyum (faktörü) yardımcı olabilir
  - ii. Kaynakların dengesiz dağılımına olanak sağlayan doğal aşırı zenginlik, Potlaç ile varlığın dağılımını sağlıyor. Varlıklılar Potlaç yaparak dağıtıyor ve karşılığında şeflerin üstünlüğünü tanıyan kendi düşkünlüğünü kabul eden yandaş gruplar yaratıyorlar.
  - iii. Sorun : Potlaç aslında yoksullara besin dağıtmıyordu. Yeni araştırmalar Potlaç'ın gerçek ihtiyaç sahiplerine fazla bir şey vermediğini gösterdi
- i. Bu, işlevsel bir açıklama örneğidir
- i. Toplumdaki kurumların ve uygulamaların belli ihtiyaçları nasıl karşıladığına bakılır. Bazılar aşırı olabilir ama her zaman değil.
  - ii. Mesela, büyücülük ve savaş gibi.
- j. Fonksiyonalist antropoloji 1920-1950 yıllarında çok revaçtaydı.
- i. Sosyal bir kurala karşı çıkan büyücülük kınanırdı.
  - ii. Buna karşılık, bazı kültürlerde büyücülükle itham edilen, ötekilerde şaman veya ocakçı hekimler olarak saygı görebilir.
  - iii. Büyücülüğün sosyal işlevi ne olabilirdi ki?
  - iv. Savaşın yararını işlevini açıklamak ise daha güçtür
    - 1. Belki dayanışmayı arttırıyordu. (Yankee'lerden nefret, Boston halkını birleştiriyordu.)

- k. Fonksiyonalizm bir oyundur. Olupbitenlere bakarak. onun
sebebini araştırırlar oysa sebebe değil kaynağına bakmak gerekir.
- l. Toplumların barışçı bir tür denge içinde bulunduğunu varsayılm.
Bu kabulün geçerliği kuşkuludur.

4. Potlaç: Daha Düzeyli Bir Açıklama

- a. Helen Codere sormuştu: “ Bu halkın her zaman böyle olduğu kabul
edilebilir mi? Aslında bölge 18. Yüzyıldan bu yana yapısal
değişmeler geçirmişti.
- b. Bugünkü Potlaç orijinal değil, tüccarlarla girişimcilerin ve
sömürücülerin etkilerinin sonucudur .
  - i. Kuzey Batının yerli müfusunda büyük azalmalar oldu
  - ii. 19. Yüzyılda, 1835-37 yılları sonrasında %80 oranında
düşme görüldü
  - iii. Her toplulukta çok sayıda ünvan vardı. Topluluklar
küçülünce nerdeyse nüfus ile unvan sayıları eşitlendi
  - iv. Kimin hangi unvana sahip olacağı büyük bir sorun oldu
- c. Nüfus azalması hayatta kalanlarına daha zengin olmasına yol açtı.
  - i. Kürk borssının merkezindeki topluluklara Avrupalı tüccarlar,
susamuru derisini büyük bedeller ödediler
  - ii. Halkın bir bölümü tabakhane ve benzeri Potlaç’a ayrılan
kurumlarda çalışmaya başladı.
  - iii. Servet büyüdükçe Potlaç’a ayrılan bütçe de arttı
- d. Üçüncü Etken : Savaş’ın Önlenmesi
  - i. İşe yaramaz unvanları elde eden kişiler onları
korumaya çalıştılar kazanımdıkları varlığı bu amaçla
kullandılar; ancak savaş da olmayınca, Potlaç rakibini
yenmek yarışmasının yerini aldı..

e. Bazı antropologlar bu yorumu destekledi

- defa görülen
- i. Potlaç bir nesil boyunca (20 yolda) ancak bir veya iki nadir bir olaydı.
  - ii. Potlaç'ta dağıtılan hediyeler ticaret amaçlı değil, belki unvanları perçinleyen bir varlık bahşiydi
    1. Eğer bir unvan değişikliği olacaksa, yeni aday bir Potlaç düzenliyor öteki toplulukların eşrafını davet ediyordu. Hediyeler bu unvanın sahiplerine ve sahip oldukları sıraya göre veriliyordu. Konuklar bu hediyeleri kabuletmekle bir yandan yeni unvan sahibini tanımış oluyor fakat aynı zamanda kendi unvanlarını geçerliğini de yenilemiş oluyordu. .
    2. Olay bir rekabet yarışması değil, toplumsal statülerin geçerliğini yenileme töreniydi.

f. İzlenen , gözlemlenen Potlaçlar, sosyal değişimleri izleyen sıradan ve tipik olaylar değil, kültürel anlamı son derece düşük olan ticaret merkezlerinde düzenleniyordu.

Kula Halkası

5. Kula

a. Malinowski'nin çalıştığı Yeni Gine'de

- yapılıyordu
- i. Hediye değişimi birbirine uzak Trobriand takım adalarında
  - ii. Değiştirilen hediyeler kol bileziği ile boyun kolyesi idi. Fakat yerliler bu işe katılmak için
  - iii. İyi yapılmış teknelerle yüzlerce mil uzaklara yelken açıyordu

b. Bulmaca: Yerlileri bu eşyaları değişmek için neden bu kadar uzaklara gidiyordu?

i. Fonksiyonalistler, hediyelerin besin ticaretini gizlediđini söylüyordu.

ii. Üysa, gerçek böyle değildi. Besin alışverişlerinin Kula dışında başka biçimleri vardı

iii. Kula, hayatlarının pek çok yönüne işlemişti.

c. Yanıt: Kual seferine katılanlar toplumdaki yüksek statülerini yeniliyordu.

i. Eğer bir Kule seferine katılacak kadar şarnslı iseniz bu size, yolculuğun bütün giderlerine ve zahmaetine değer büyük bir onur kazandırırđı.

ii. Her hediyein özgün bir değerı, adı ve tarihi vardır ,

iii. Yerliler bazı hediyeleri edinmek için rekabeti içindedir.

vi. Hediye her alışınızda ancak bir kaç ay için muhafaza edebilirsiniz.

v. Rekabet, hediye alışverişini yapan kişiler arasında değer, birbirinin hadiye ortağını çalmaya çalışan rakipler arasındadır .

vi. Bazen rakipler birbirlerinin ortağını çalmayı **denerler**

vii. Rakipler çok sayıda ortak edinmeye çalışır

5.Trobriand toplumunda ünlü bir hediye deđerirme biçimi : *Urigubu* :

a. Kız kardeşinizin eşine *yam* (tatlı patates) verirsiniz

b. Yam bitkisi özel bahçelerde yetiřtirilir

c. Herkes verdiđini geri alıyorsa. bu kadar zahmete ne gerek var?

1. Bu alışverişler sosyal bağları kurar

d. Alışveriş nasıl düzenleniyor?

i. Ya kız kardeşiniz yoksa?

ii. Ya da 5 kızkardeşi varsa n"olacak?

e..Toplum bu sorunun bilcindedir. Oturur hesaplar ve sonunda herkesin eşit pay almasını sağlar.

f. Tek istisna Şeftir. Birden fazla kadınla evlenebildiği için o veditinden fazla *Urigubu* alır.

i. Bu şefe özel bir hediye / takdir / biçimi olarak da görülür

g. 1970'lerde bir kadın antropolog adaları araştırmaya başlayınca kadar, toplumun bir Gerçekten kadınların gayet zengin ve farkle değişim biçimleri vaqrmış, erkeklerin hiç sormadığıkaç karmaşık değiştirme biçimine sahip olduğu sanılıyordu.

h.Bütün bu değişim ve alışveriş biçimleri sosyal ilişkilerin güvencesidir.